Sensorveiledning SEU1504 vår 2024

LANGSVARSOPPGAVER

En god oppgave må være godt strukturert, med innledning, analysedel med drøfting samt konklusjon. Besvarelsen må konsentrere seg rundt det oppgaveteksten spør etter og unngå stoff som ikke er relevant for å besvare oppgaven. Teksten skal ha godt språk uten skrivefeil og uklare formuleringer.

Innhold:

Innholdet i besvarelsene bedømmes med utgangspunkt i pensumlitteraturen. Gode oppgaver må ha med alle viktige momenter i besvarelsen.

Oppgave 1) Serbisk nasjonalisme

- Den serbisktalende befolkningen var på 1800-tallet i to imperier: Det osmanske riket og Det habsburgske riket (fra 1867 Østerrike-Ungarn), der til i tillegg til å være bønder, også var grensesoldater og hadde våpentrening.
- Pensumboken til Connelly belyser hvordan den serbisk-talende befolkningen, som stort sett var analfabeter, holdt i hevd episk dikning, eksempelvis om slaget på Kosovosletta og andre historiske myter. Serberne skilte seg fra andre folkegrupper gjennom den ortodokse tro og hadde et eget patriarkat fram til 1775. Dette skapte et grunnlag for en felles identitet og en nasjonal bevegelse.
- Det første serbiske opprøret fant sted i Det osmanske riket i 1804 og var et sosialt opprør blant bønder, ledet av Karadjordje (lokal storbonde), hjulpet av serbere fra Østerrike. Opprøret, som ble slått ned, var rettet mot de lokale ledernes og janitsjarenes vilkårlige og voldelige styre, og var ikke et nasjonalt opprør. Nye opprør i 1813 og 1815 – hadde i større grad et nasjonalt preg, dvs. krav om politisk autonomi for det serbiske folk. Opprøret fikk russisk støtte og resulterte i serbisk autonomi, i praksis en selvstendig serbisk stat, under ledelse av Obrenovic.
- Faglitteraturen argumenterer med «serbisk identitet» ble videreutviklet etter statsdannelsen med bl.a. verket til Garasanin (Nacertanije), som vektlegger den serbiske middelalderstaten og serbernes hellige rett til å eie en stat, og med Karadzis språkstandardisering av serbisk språk.
- Den serbiske staten ble etter 1830 gradvis konsolidert, og nye politiske partier ble opprettet. Serbisk politikk vektla i økende grad ekspansjon på Balkan, begrunnet med deres historiske misjon å samle de sørslaviske folkene og gjenopprette middelalderstaten.

- Berlinkongressen 1878 anerkjente Serbia som suveren stat, men ga ikke Serbia nye landområder av betydning. Derimot kom Bosnia Hercegovina under Østerrike-Ungarn (annektert 1908), til Serbias skuffelse
- Makedonske områder var fortsatt under Det osmanske riket, og Serbia, Hellas og Bulgaria kjempet i Balkankrigene (1912, 1913) om dette området.
- Ideen om en sørslavisk stat vokste fram blant kroatiske og slovenske eliter (den illyriske bevegelsen) i første halvdel av 1800-tallet, og deler av den (smale) serbiske eliten i Østerrike støttet ideen på midten av 1800-tallet. Senere i århundret fjernet de habsburgske serberne seg fra ideen og ønsket heller en forening av det allerede opprettede Serbia. I kjølvannet av første verdenskrig ble den sørslaviske foreningen gjenopplivet. For Serbia ble dette en mulighet for å få kontroll over Bosnia Hercegovina, Makedonia og Montenegro, som lenge hadde vært deres interesseområde.

Gode oppgaver drøfter hvorvidt det var nasjonalisme som var drivkraft bak Serbias opprettelse, eller andre faktorer, som frigjøring fra et voldelig styre eller geopolitisk spill (støtte fra Russland, som ønsket kontroll på Balkan; Østerrike, som forhindret et territorielt stort Serbia mm)

Oppgave 2) Kompromisset mellom Østerrike og Ungarn

- Kompromisset mellom Østerrike og Ungarn ble undertegnet i 1867. Avtalen innebar at de to landene ble selvstendige stater, men med felles keiser (Franz Josef), utenrikspolitikk, hær og til dels felles finanser.
- Politisk utvikling Østerrike:
    - Den tysktalende politisk dominerende eliten anså tysk kultur som overlegen den slaviske, og fryktet slavisk dominans både i og utenfor Østerrike. Eliten anså det som sin utfordring var å unngå slavisk opprør og slavisk dominans. Dette skulle sikres ved å gi slaverne – og da primært «de historiske» nasjonene, tsjekkerne og polakkene» - delvis selvstyre, men ikke full føderalisme av frykt for løsrivelse.
    - Den østerrikske grunnloven ga flere liberale rettigheter (likhet for loven, forsamlingsfrihet, uavhengige domstoler) og sikret et demokratisk valgt parlament, selv om keiserens veto fremdeles ble opprettholdt. Slavere hadde egne etniske partier og var representert i østerrikske partier, og var representert i lokale parlamenter og i parlamentet i Wien. Tsjekkere var en periode med i regjering.
    - Tsjekkerne fikk gradvis flere rettigheter i Bøhmen: tsjekkisk ble (1880) i praksis likestilt med tysk som administrasjonsspråk, flere tsjekkiske

utdanningsinstitusjoner ble opprettet (Karlsuniversitetet ble delt i den tysk og tsjekkisk del), nye tsjekkiske partier (og fagforeninger) ble opprettet og det sivile samfunnet blomstret. Selv om økonomien i Bøhmen var den sterkeste i hele dobbeltmonarkiet, og den sosiale mobiliteten blant tsjekkere var sterk, hadde tyskere fremdeles mer økonomisk makt enn de overtallige tsjekkerne. Dette bidro til misnøye og en ulmende etnisk konflikt.
    - Også polsk Galicia hadde delvis selvstyre og polsk språk var dominerende i administrasjon og innen utdanning. Rutensk ble fremmet av østerrikske myndigheter som en motvekt til polsk dominans. Økonomien i Galicia var svakere enn i Bøhmen og Østerriks, og samfunnet var mer lagdelt, med en sterk adel. Likevel vokste polske partier fram som favnet flere samfunnslag, som Pilsudskis sosialistparti og Dmowskis Endecja.
- Politisk utvikling Ungarn:
    - Også her dominerte frykten fra de mange minoritetene, som ble ansett for å ha en «lavere» kultur enn den ungarske
    - Ungarn anerkjente ikke minoritetene (rumenere, slovaker, rutenere, serbere) som nasjoner, med unntak av den kroatiske, og ga ingen minoritetsgrupper autonomi.
    - I Ungarn eide landadelen 94 % av jorda og utgjorde en mektig politisk klasse. Selv om det ble innført parlamentarisme, var stemmeretten sterkt begrenset, og politikken ble dominert av landeiere og noen få industriledere.
    - Ungarn var et tilbakestående jordbruksland, men opplevde likevel en gryende industrialisering i andre halvdel av 1800-tallet, basert på utenlandsk og jødisk kapital. I kjølvannet av den europeiske økonomiske krisen på 1890-tallet ble økonomien satt tilbake og de politiske rettighetene til arbeidere og bønder ytterligere forverret
    - Minoriteter ble utsatt for «magyarisering» (begrenset adgang til utdanning, administrasjon, gudstjenester på morsmål), og det fant sted voldelige sammenstøt mellom især rumenere og ungarske myndigheter.
- Gode oppgaver sammenlikner de to delene av dobbeltmonarkiet: Østerrike var mer demokratisk, Ungarn mer autoritært. Begge forsøkte å holde minoritetene i sjakk, men på ulik måte (mer demokrati og delvis autonomi i Ø – undertrykkelse i U).

KORTSVARSOPPGAVER

Milleter: Et system der hver religiøse gruppe (dhimmi) hadde delvis selvstyre med egne lover, primært innen sivilrett.

Jozef Pilsudski: Polsk politisk og militær leder. Leder for det sosialistiske partiet som var særlig aktiv i østerriksk Galicia og fremmet polsk selvstendighet. Deltok i 1. vk på sentralmaktenes side, arrestert. Spilte en viktig roll i krigen mot Sovjetunionen etter 1. vk. som medførte polsk territoriell utvidelse. Ledet kuppet i 1926, statsminister 1926-28, spilte en avgjørende rolle i polsk politikk fram til sin død i 1935 som drivkraft bak det diktatoriske Sanacja-styret.

Praha-våren: Etter en periode med stalinisme og streng kommunisme som medførte misnøye pga undertrykkelse og lav økonomisk vekst, ble Alexander Dubček nyførstesekretær i Det tsjekkoslovakiske kommunistpartiet i januar 1968. Under hans ledelse gjennomførte partiet en gradvis oppmyking av kommunismen i løpet av våren samme år. I august valgte SU å ikke lenger tolerere reformprosessen, og sende tropper fra Warszawapakt-land inn i Tsjekkoslovakia og avsatte partiledelsen og erstattet den med en mer sovjettro ledelse.

Romania: Både interne og internasjonale krefter spilte inn. Gryende nasjonal bevegelse blant en smal ung overklasse i Moldavia og Valakia (Donaufyrstedømmene) førte til opprør i 1848 – ble slått ned. Fyrstedømmene slått sammen i 1862, etter støtte fra især Frankrike under navnet Romania. Overhodet prins A. Cuza ble ansett for å være for liberal, ble avsatt i et kupp i 1862 og Romania ble et kongedømme under kong Carol. Suverenitet under Berlin-kongressen i 1878 under betingelse av at jøder blir anerkjent – skjedde i 1881.